

Miljöprövningsdelegationen

OX2 AB
Ombud: Mannheimer Swartling Advokatbyrå
anna.ekstrom.stahl@msa.se

Ansökan om tillstånd till Grubban vindkraftspark i Härjedalens kommun, Jämtlands län

Beslut

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen Västernorrland avslår ansökan från OX2 AB om tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av gruppstation med vindkraftverk på fastigheterna Flor 9:16, Grubban 2:1, Grubban 2:2 och Gåssjö 3:14 i Härjedalens kommun, Jämtlands län, samt avslår ansökan om artskyddsdispens.

Miljökonsekvensbeskrivning

Miljöprövningsdelegationen godkänner den i ärendet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen.

Sammanfattning

Miljöprövningsdelegationen finner sammanfattningsvis att förekomsten av kungsörn inom, respektive i direkt anslutning till, verksamhetsområdet utgör hinder för att tillåta ansökt verksamhet. Planerad verksamhet står i strid med fridlysningsbestämmelsen i 4 § artskyddsförordningen och kravet på lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Det finns inte några skyddsåtgärder som leder till att planerad verksamhet inte kommer i konflikt med fridlysningsbestämmelsen. Det saknas vidare möjlighet att ge dispens enligt 14 § artskyddsförordningen, eftersom verksamheten skulle innebära ett försvårande av att upprätthålla kungsörnens bevarandestatus i dess naturliga utbredningsområde. Tillstånd kan därför inte meddelas och ansökan ska avslås.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Ni (OX2 AB med organisationsnummer 556675-7497) har ansökt om tillstånd för att uppföra och driva en gruppstation med 25 vindkraftverk vid Grubban i Härjedalens kommun, Jämtlands län. Den slutliga omfattningen av verksamheten har minskat under tillståndsprövningen jämfört med hur ansökan ursprungligen var utformad.

Yrkanden, åtaganden och andra villkor

Yrkanden

Ni ansöker om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken att inom det område som framgår av ansökan, på fastigheterna Härjedalen Flor 9:16, Härjedalen Grubban 2:1, Härjedalen Grubban 2:2 och Härjedalen Gåssjö 3:14 i Härjedalens kommun:

- a) uppföra och driva en gruppstation för vindkraft bestående av högst 25 stycken vindkraftverk med en maximal totalhöjd om 280 meter samt därmed sammanhängande verksamheter, och
- b) inom verksamhetsområdet uppföra och driva anläggning för krossning av berg, samt anläggning för tillverkning av högst 47 250 ton betong per år.

Ni hemställer vidare att miljöprövningsdelegationen ska:

- a) bestämma igångsättningstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket sista meningen miljöbalken till tio år från lagakraftvunnet tillstånd,
- b) bestämma att tillståndet ska gälla i 43 år från det att vindkraftverken har tagits i drift, och att tillståndstiden ska gälla för varje etapp för sig, för det fall vindparken tas i drift i etapper,
- c) meddela villkor i enlighet med ert förslag, samt
- d) godkänna bifogad miljökonsekvensbeskrivning.

I det fall miljöprövningsdelegationen bedömer att den ansökta verksamheten inte är förenlig med förbudsbestämmelserna i 4–9 §§ artskyddsförordningen (2007:845) yrkar ni reservationsvis att ni beviljas dispens enligt 14 § eller 15 § artskyddsförordningen för de arter som kan komma att påverkas av verksamheten.

Åtaganden

Ni har åtagit er följande kopplat till skydd för kungsörn:

27. Inga vindkraftverk får uppföras inom tre kilometer från närmaste naturliga kungsörnsbo som identifierats vid genomförda kungsörnsinventeringar. Ett avstånd om tre kilometer ska även gälla för nya naturliga kungsörnsbon som identifieras vid genomförd kungsörnsinventering häckningssäsongen året före fastställande av slutlig anläggningsutformning.
28. Inga vindkraftverk får uppföras närmare än tre kilometer från kungsörnsboet på boplattformen som framgår av Bilaga C19 till MKB (version 2).

Förslag till villkor

Ni har föreslagit följande villkor kopplade till skydd för kungsörn:

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad verksamhetsutövaren angett i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i ärendet.
4. Ett förslag till anläggningsutformning med angivande av slutlig placering av vindkraftverk, väg- och ledningsdragningar, vägförstärkningar, montage- och logistikytor samt andra byggnader och anläggningar för vindkraftens behov ska lämnas till, och godkännas av, tillsynsmyndigheten senast tre månader innan anläggningsarbetena planeras att påbörjas. Till anläggningsutformningen ska bifogas en ljudberäkning, inklusive lågfrekvent ljud, samt skuggberäkning för den slutliga verksplaceringen.
14. Minst sex veckor innan arbetena påbörjas ska kontrollprogram omfattande byggfasen lämnas in till tillsynsmyndigheten. Kontrollprogram för driftsfasen ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast sex veckor innan vindkraftverken tas i drift, eller vid den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Förslag till delegationer

Ni föreslår bland annat att miljöprövningsdelegationen överlåter åt tillsynsmyndigheten att vid behov besluta om:

1. Slutlig placering enligt villkor (4) av vindkraftverk, väg- och ledningsdragning, vägförstärkningar, uppläggnings- och uppställningsytor, internt elnät, kopplingsstationer samt andra byggnader och anläggningar för vindkraftens behov.

Er beskrivning av verksamheten och bedömning av miljökonsekvenser

Nedan följer en sammanfattning av de delar av er beskrivning av verksamheten och bedömning av miljökonsekvenser som är relevanta för den prövning som görs i detta ärende.

Allmän orientering

Verksamhetsområdet ligger i Härjedalens kommun i Jämtlands län, vid gränsen till Ljusdals kommun i Gävleborgs län. Närmaste byar är Gåssjö (cirka 1,6 kilometer i sydöst) och Grubban (cirka 1,8 kilometer i väster). På fem till tio kilometers avstånd från projektområdet ligger byarna Fåssjö i väster, Vås i öster och Tevansjö i sydöst. Ytterhogdal, som är den närmaste tätorten, ligger cirka 20 kilometer väster om verksamhetsområdet.

Planförhållanden

Området för den ansökta vindkraftsanläggningen är inte detaljplanelagt. Det aktuella projektområdet ligger varken inom område som utpekats som riksintresse för vindbruk eller inom kommunernas vindkraftsplaner. Sedan vindbruksplanerna antogs av Härjedalens och Ljusdals kommuner har förutsättningarna för att etablera vindkraft ändrats. Detta återspeglas i Härjedalens kommuns översiktsplan från 2020 där det konstateras att behov av att revidera vindkraftsplanen på grund av att nya riksintressen för vindbruk har tillkommit samt att de tekniska förutsättningarna har förändrats.

Lokalisering och alternativa lokaliseringar

Ni har redogjort för fyra olika alternativa lokaliseringar. Dessa är Mjusberget-Brännåsen, Vålåsen, Rödstensflon och Björnberget, i Hudiksvalls, Härjedalens, Härjedalens respektive Bergs kommuner. Ni har också redogjort för urvalsprocessen. Er bedömning att Grubban är det mest lämpliga alternativet beror främst på att det finns färre kända motstående intressen inom och i närheten av lokaliseringsområdet. I bedömningen vägs även risker in, där aspekter som tid och kostnader har beaktats.

Nollalternativet

Nollalternativet innebär att den ansökta verksamheten inte uppförs och att den nuvarande markanvändningen inte förändras. I ett nollalternativ är det inte sannolikt att den nuvarande markanvändningen skulle förändras i stor omfattning. Skog kommer fortsättningsvis att avverkas och nyplanteras oavsett om vindkraftsanläggningen kommer till stånd eller inte.

Nollalternativet innebär att verksamhetens påverkan på skogslandskap som används för friluftsliv och rekreation uteblir. Vidare kommer inte landskaps- och ljudbilden att påverkas i ett nollalternativ.

Nollalternativet innebär att den mängd förnybar elenergi som skulle produceras vid Grubban inte kan utvinnas och att områdets potential för klimatåtgärder inte kan tillvaratas. Den förlorade produktionen av elenergi hade då behövt ske på annan ort och möjligtvis med ett annat mindre miljövänligt energislag. Nollalternativet innebär även att de arbetstillfällena som verksamheten ger upphov till uteblir.

Kungsörn

Ni har låtit utföra inventeringar av skyddsvärda fågelarter som bedöms vara särskilt känsliga för vindkraftsetablering. Bland annat har kungsörn inventerats.

De inventeringar som fokuserat på kungsörn är: spelflyktsinventeringar 2020, 2021, 2022 och 2023, sommarinventering av flygvägar/boplats 2021, samt sommarinventering av flygvägar i nordost 2022 och boplatsinventering 2023. Inventeringsområdet inkluderade det aktuella projektområdet och en buffertzona på tre kilometer.

Frågan om påverkan har utretts i en artskyddsutredning med utgångspunkt i artens känslighet för vindkraftsetablering. Skyddszoner för kungsörn har tagits fram dels utifrån rekommendationerna i en syntesrapport (Vindval, senast uppdaterad år 2017 (Rydell med flera 2017)), dels utifrån en utredning om rättspraxis för ett antal fågelarter som genomfördes av Ecogain på uppdrag av er under 2019.

Påverkan

All exploatering i naturmiljöer riskerar att påverka fåglar negativt genom störningar och ianspråktagande av livsmiljöer. Risken för störning är som störst under anläggningskedet då nivåerna av buller och mänsklig närvaro är som högst.

Arter med specifika krav på till exempel gammal orörd skog eller intakta våtmarksmiljöer vid häckningsplatsen riskerar att drabbas hårdare än arter med lägre ställda krav eftersom de förstnämnda har svårare att hitta ersättningsmiljöer ifall de förlorar ett område.

Några fågelarter är dessutom specifikt känsliga för utbyggnad av vindkraft, genom att de på grund av sitt levnadssätt riskerar att kollidera med turbinerna eller att de på olika vis är känsliga för störningar från ljud och ljus samt mänsklig närvaro vid platser som är av central betydelse för arten under häckningstid. I det aktuella området är det bland andra kungsörn som regelbundet rör sig på höjder där de riskerar

kollidera med vindkraftverken. För kungsörn är kollisionsrisken med vindkraftverk som störst vid födosök över öppna hyggen och ungsokogar samt vid branter och sluttningar där örnarna ofta tar höjd.

Miljöeffektsbedömning

Utifrån genomförda inventeringar av kungsörn har det konstaterats att det finns tre kungsörnsrevir med naturliga boplatser i omgivningen till projektområdet. I ett av reviren har det också noterats ett häckningsförsök i ett kungsörnsbo på en boplatstform. Det nu aktuella projektområdet ligger inte inom tre kilometer från någon av de kända boplatserna.

Att etablera verksamheten kommer innebära att fågelrevir försvinner eller påverkas negativt. Genom att skyddszoner för särskilt känsliga arter upprättas, däribland kungsörn, och områden med högre naturvärden lämnas intakta kommer negativ påverkan på viktiga livsmiljöer och födosökmiljöer för dessa arter att undvikas.

Verksamheten kommer medföra en risk för att fåglar kolliderar med vindkraftverken. Genom att samtliga vindkraftverk placeras utanför de rekommenderade skyddszonerna minimeras kollisionsrisken för kungsörn. Vidtagna skyddsåtgärder bedöms vara tillräckliga för att någon påverkan på arternas populationsnivåer, ens på lokal nivå, inte ska ske.

Resultaten av inventeringar har lett till flera anpassningar av verksamhetens utformning för att minimera risken för påverkan. Med hjälp av specifika skyddsåtgärder har riskerna för känsliga fågelarter minimerats. Ni har redogjort för skyddsåtgärder ni åtar er att utföra utifrån de inledande stegen i hänsynshierarkin. Mot bakgrund av de skyddsåtgärder som planeras bedömer ni att påverkan på områdets fåglar sammantaget bli liten och de negativa konsekvenserna små.

Säkerhet i bedömningen

Samtliga fältinventeringar har gjorts med tillräcklig insats och under de tidpunkter på året då förutsättningarna för att inventera respektive art är som bäst. Vidare har samtliga inventeringar genomförts av observatörer med god inventeringsvana och under goda inventeringsförhållanden. Ni bedömer att säkerheten i bedömningarna är stor.

Dispens enligt artskyddsförordningen

Ni har reservationsvis yrkat att ni beviljas dispens enligt 14 § artskyddsförordningen för kungsörn. Sammanfattningsvis anger ni följande som skäl för en dispens. Det finns inte någon lämpligare lösning än den föreslagna för att den ansökta verksamheten ska kunna förverkligas. Det kommer inte ske någon påverkan på bevarandestatusen

av skyddade arter på vare sig lokal, regional eller nationell nivå. Därutöver bidrar vindkraften till begränsad klimatpåverkan vilket anses vara en av de viktigaste åtgärderna för att gynna biologisk mångfald. Den ansökta verksamheten måste därför anses vara av ett överskuggande allmänintresse som åsyftas i 14 §.

Yttranden

Nedanstående är en sammanfattning av, för bedömningen, relevanta delar av de yttranden som har kommit in i ärendet.

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsen anser att verksamheten är tillåtlig och anger förslag på justering av villkor samt anger bedömningar som ett eventuellt tillstånd bör omfatta.

Vidare bedömer länsstyrelsen att det dragits rimliga slutsatser kring att vindparken kan uppföras utan påverkan på fridlysta arter på populationsnivå, med de åtaganden och skyddsåtgärder som ni angett.

Länsstyrelsens bedömning är att tillräckliga inventeringar av naturvärden och arter har genomförts. Bedömningen är att tillräcklig hänsyn till fåglar och andra arter planeras genom att exempelvis hålla rekommenderat skyddsavstånd på tre kilometer från naturliga kungsörnsbon.

Länsstyrelsen Gävleborg

Länsstyrelsen yttrar sig inte särskilt om kungsörn, men anser att verksamheten är tillåtlig och att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas gällande påverkan inom Gävleborgs län.

Länsstyrelsen avstår att yttra sig över verksamhetens tillåtlighet och godkännande av miljökonsekvensbeskrivningen gällande påverkan inom Jämtlands län, samt över ansökan i övrigt gällande bland annat villkor och övriga bestämmelser.

Berg och Härjedalens miljö- och byggnämnd, Härjedalens kommun

Miljö- och byggnämnden bedömer ansökningshandlingarna som tydliga och beskriver i stort den planerade verksamheten på ett väl underbyggt sätt, men att det kan beskrivas tydligare om uppföljningar av påverkan på fågellivet kommer genomföras under bygg- och driftsfas enligt ett kontrollprogram.

Gåssjöortens samfällighet /Stiftelsen Gåssjö hembygdsgård

Under senare år har upprepade iakttagelser avseende kungsörn förekommit. Samfälligheten har beskrivit de iakttagelser som har gjorts i området under försommaren 2023. Enligt senaste utslag från Europadomstolen ska kungsörnar skyddas på individnivå.

Naturskyddsföreningen Jämtland – Härjedalen

Naturskyddsföreningens sammanfattande slutsats är att miljökonsekvensbeskrivningen inte är komplett och att ansökan därför ska avvisas. Föreningen hänvisar till bland annat nedanstående skäl:

- Hänsynen som sökanden har åtagit sig för kungsörn är för dålig och kunskapsläget alltför oklart för att miljökonsekvensbeskrivningen ska kunna godkännas.
- Rovfågelinventeringen är otillräcklig i omfattning, det finns mer som behöver klarläggas.
- Hänsyn till artskyddet åskådliggörs inte alls. Ansökan bör kompletteras med en fyndkarta med rödlistade och fridlysta arter markerade tillsammans med de restriktionsområden som sökanden åtagit sig att lämna oexploaterade.

Sammanfattningsvis anser naturskyddsföreningen att det finns osäkerheter rörande flygrörelser i mitten av projektområdet, utredningens omfattning och skyddsavstånd vid bland annat sydvästvända branter.

Föreningen förespråkar den strategi som Länsstyrelsen Jämtlands län har valt, att låta nyupptäckta revir undersökas noga under tre års tid och under den tiden ha en skyddszon på minst tio km tills man vet mer om dessa (Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län, Länsstyrelsen Jämtlands län, dnr 511-3703-2016).

Det finns inga ”icke aktiva” alternativbon i ett besatt örnrevir. Det är ett påhittat begrepp som saknar relevans enligt personer aktiva i landets Kungsörnsgrupper. Inte heller skiljer man på ”aktiva” och ”icke aktiva” bon i Rydell m.fl. 2017.

Naturskyddsföreningen i Ljusdal

Naturskyddsföreningen riktar kritik mot bland annat kungsörnsinventeringarna. Sammantaget har inventeringarna varit undermåliga, särskilt den 2020. Eventuellt finns ett kungsörnspar i den södra delen av projektområdet. Detta bör utredas vidare.

Föreningen yrkar att ett av de planerade vindkraftverken inte kan ges tillstånd till uppförande.

Föreningen vill påpeka att alla användbara kungsörnsbon är aktiva, särskilt som det tidigare har nyttjats, även om det var för flera år sedan.

BirdLife Sverige

BirdLife Sverige anser att det aktuella området innehåller så pass höga natur- och fågelvärden att en så storskalig exploatering som den planerade vindkraftsparken är olämplig och således inte uppfyller kraven på bästa markanvändning eller hållbart nyttjande av naturresurser.

Trots ett flertal genomförda örninventeringar saknas fortfarande nödvändig kunskap, vilket delvis kan förklaras av att fokus till betydande del legat på kraftledningsdragningar utanför ansökningsområdet. Antalet inventeringstimmar inom själva vindkraftsparken är däremot påfallande få.

För det södra reviret anges att det planerade vindkraftsområdet inte överlappar med örnarnas kärnområde, men väl med deras revir och hemområde. Med hänvisning till det statistiskt mycket svaga dataunderlaget, som i stort sett enbart utgör stickprov, kan det inte anses vara belagt att kärnområdet kommer att undgå påverkan från vindkraftsparken. Och oavsett detta kan påverkan vara så stor att reviret upphör att existera. Redan vid en sådan uppenbar risk för negativa konsekvenser och påverkan på en sådan arts kontinuerliga ekologiska funktionalitet aktualiseras artskyddsförordningens förbudsregler.

BirdLife delar inte den presenterade bedömningen att ett konstgjort kungsörnsbo ska hanteras annorlunda jämfört med ett som örnarna har byggt själva, så länge örnarna själva valt att häcka i boet. Allt talar för att ifall örnarna valt att genomföra en häckning, så är boet att betrakta som aktivt, åtminstone under en betydligt längre tidsperiod än vad som nu har förflutit. Således ska samma skyddszon om tre km gälla för det konstgjorda boet.

BirdLife konstaterar att bolaget utgår från att de nu identifierade reviren har beständiga avgränsningar, till exempel när det gäller antagandet att det konstgjorda boet i nuläget inte anses ingå i något befintligt revir. Det bör därvid framhållas att revir kan flyttas och ändra gränser på grund av olika faktorer. Särskilt vanligt är det när individer omkommer och nya flyttar in, i synnerhet om det gäller både hanen och honan, vilket ofta leder till att nya/andra boplatser nyttjas jämfört med tidigare. Yttre omständigheter som skogsavverkning och störning (till exempel jakt och friluftsliv) kan också orsaka revirförflyttningar, så en fastlåsning vid nuvarande gränser och boplatser innebär betydande risker. Det kan mycket väl vara så att det aktuella boet i snar framtid inkluderas i något av de intilliggande reviren.

Flygningar inne i vindkraftsområdet föranleder misstankar om att något, eller flera, av de intilliggande reviren sträcker sig in i den planerade vindkraftsparken.

Privatperson

Den norra delen av området har tagits bort av hänsyn till kungsörn, men en privatperson har regelbundet sedan mars 2022 sett kungsörnar i projektområdet. Privatpersonen tycker att mycket tyder på att det finns ett revir/häckande par i området och att det därför är olämpligt att bygga i detta område.

Övriga

Naturvårdsverket avstår från att yttra sig. Övriga inkomna yttranden är inte relevanta för den bedömning som görs i prövningen.

Ert bemötande av yttranden

Av ert bemötande framgår sammanfattningsvis, i för prövningen relevanta delar, följande:

Ni vill betona att underlaget är tillräckligt för de slutsatser om påverkan på kungsörn som har dragits. I syfte att skydda kungsörnarnas bevarandestatus och utbredning i området kommer ni att utföra uppföljande inventeringar av kungsörnsbon innan den slutliga anläggningslayouten fastställs i enlighet med föreslaget villkor 4. Detta medför att det blir tydligt när i tid skyddszonen ska bedömas. Den angivna tidpunkten svarar mot kravet att vederbörlig hänsyn tas vad gäller kungsörn och innebär också säkerhet i vad som gäller, för er och tillsynsmyndigheten, vid fastställande av slutlig layout. Villkor som reglerar när i tid skyddszonen ska bedömas går även att finna i praxis från Mark- och miljööverdomstolen i till exempel avgörandet den 19 juni 2018 i mål M 6331-17.

Vad gäller kungsörnsboet på boplattformen har ni nu åtagit er ett skyddsavstånd på tre kilometer.

Inventeringsinsatsen

Angående inventeringarna så har observationsplatserna valts ut för att få en så bra bild av inventeringsområdet som möjligt. Kungsörnar kan ses på stora avstånd av en van inventerare med bra hand- och tubkikare. Det är inte ovanligt att örarna hittas på upp till tio kilometers avstånd, ibland 14 kilometer. För att kunna åldersbestämma örarna behöver de dock vara närmare. Från en bra observationsplats kan man således inventera ett mycket stort område. Ni vill också påpeka att kungsörnsungar lämnar boet först i början av juli. Innan dess kan man inte se flygtränande kungsörnar.

BirdLife och Naturskyddsföreningen i Ljusdal har rätt i att spelflyktsinventeringarna av kungsörn under 2020 och 2021 fokuserade både på kraftledningarna och vindparksområdet. Dessa inventeringar har kompletterats med spelflyktsinventeringar 2022 och 2023, där större fokus lagts på att nå de allra bästa spaningsplatserna.

Ni tolkar att yttrandet ifrågasätter de faktum att observationsplatserna använts mer än en dag. Er bestämda uppfattning är dock att det är mycket bättre att använda en bra spaningsplats under flera dagar än att använda två olika spaningsplatser där den ena är något sämre. Efter varje inventeringsdag utvärderas resultatet och de bästa spaningsplatserna väljs fram för nästa inventeringsdag. Allt i syfte att få en så bra bild som möjligt av förekomst av kungsörn inom inventeringsområdet. Sammantaget är bedömningen, särskilt efter de inventeringar som utförts under 2023, att underlaget är tillräckligt för att säkerställa att det inte finns något okänt kungsörnsrevir i eller i anslutning till projektområdet.

Nordöstra reviret

De verk som planeras inom sex kilometer från boet ligger inte i anslutning till någon brant i den förhärskande vindriktningen eller i områden med högre naturvärden. Er bedömning är att vederbörlig hänsyn har tagits till kungsörnsreviret för att undvika negativ påverkan. En etablering av ansökt verksamhet bedöms därmed inte medföra någon påverkan på artens bevarandestatus.

På den film som privatpersonen har skickat in går det inte att avgöra om det är kungsörn eller fjällvråk. Beteendet, att de setts så pass nära och vid flera tillfällen, och även utseendet indikerar att det kan vara fjällvråk på bilderna. Om det ändå är kungsörnar privatpersonen har sett så är det sannolikt kungsörnar från det nyetablerade reviret.

Södra reviret

Kungsörnar flyger över stora områden och det stämmer att kungsörnar även rör sig inom projektområdet. Resultatet från de inventeringar som genomförts tyder dock inte på att projektområdet ingår i något kärnområde för kungsörnar.

Projektområdet ligger 3,6 kilometer från närmaste kungsörnsbo och närmaste vindkraftverk är placerat 4,3 kilometer från samma bo. Det andra boet ligger 4,9 kilometer från projektområdet. För det nya reviret i nordost med ett bo som kungsörnar inte häckat i är avståndet tre kilometer till närmaste vindkraftverk. Inga vindkraftverk placeras således inom den trekilometersgräns som oftast används. Radien på ett kärnområde, mätt från boet, är 1,3–3,1 kilometer enligt Green och Ottvall (från faktabladet "Fåglar och vindkraft – om avstånd" som bygger på syntesrapporten Vindkraftens påverkan på fåglar och

fladdermöss – uppdaterad syntesrapport 2017 (rapportnummer 6740)). Inte heller inom detta område planeras några vindkraftverk. Vidare placeras inga vindkraftverk i områden som har högre värden för kungsörn inom sex kilometer från något av de två bona i det södra reviret. Det är vad som rekommenderas i Vindval. GRU.1422 ligger mer än 7 kilometer från närmast kända kungsörnsbo. Er slutsats är att kärnområdena för de tre kungsörnsreviren undviks och att vederbörlig hänsyn har tagits till kungsörnsreviren för att undvika negativ påverkan.

En kungsörn, av obestämd ålder, sågs precis öster om projektområdet och skulle kunna vara en av fåglarna från det södra paret. Inga andra observationer gjordes, av örnar som skulle kunna vara från det södra paret eller från något okänt par, i projektområdet 2023.

Er bedömning är att kungsörnsparat ibland rör sig inom projektområdet men att projektområdet inte ligger i revirets kärnområde och att vindkraftverk inte är placerade i viktiga miljöer för kungsörnsparat. Sammantaget är bedömningen att vederbörlig hänsyn har tagits till kungsörnsreviret för att undvika negativ påverkan. En etablering av ansökt verksamhet bedöms därmed inte medföra någon påverkan på artens bevarandestatus.

Revirgränser

Ni håller med om det BirdLife skriver gällande att kungsörnsrevir flyttar och att gränserna ibland ändras. Det är ett faktum som alla vindkraftsexploateringar i kungsörnsens utbredningsområde måste förhålla sig till. Ni anser att man måste utgå från vad som är känt fram tills nu i handläggningen. Det går inte att spekulera om eventuella förändringar av revirens utformning i framtiden då det blir allt för osäkert.

Sammanfattning

Sammantaget har påverkan på kungsörn bedömts utifrån ett omfattande underlag och ett erforderligt skydd tillförsäkras. De föreslagna skyddsåtgärderna, placering av vindkraftverk och övrig utformning av projektområdet utgör tillräckliga åtgärder för att säkerställa kungsörnarnas boplatser, revir, kärnområden och viktiga flygvägar. Artskyddsförordningens förbudsbestämmelser aktualiseras därmed inte. Ni anser att det inte föreligger något behov av ett särskilt kontrollprogram gällande uppföljningar av påverkan på fågellivet. De skyddsåtgärder och det allmänna kontrollprogram som kommer att gälla för verksamheten utgör tillräckligt skydd. Avslutningsvis hänvisar ni till åtagande 27 om uppföljande kungsörnsinventeringar året innan den slutliga anläggningslayouten fastställs.

Motivering till beslutet

Miljökonsekvensbeskrivning

En ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning. Miljöprövningsdelegationen konstaterar att ni har genomfört samråd och upprättat en miljökonsekvensbeskrivning enligt bestämmelserna i miljöbalken och miljöbedömningsförordningen. Miljöprövningsdelegationen anser att inlämnad miljökonsekvensbeskrivning efter gjorda kompletteringar uppfyller kraven och kan godkännas. Därmed avslutas den specifika miljöbedömningen.

Tillåtlighet

Utgångspunkter för prövningen

Bestämmelserna i miljöbalken syftar bland annat till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Det framgår även att människors hälsa och miljön ska skyddas mot skador och olägenheter samt att en långsiktigt god hushållning ska tryggas.

Vid val av plats för en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Ni har redovisat fyra alternativa lokaliseringar. Sedan samrådet genomfördes och under prövningen har utformningen av huvudalternativet förändrats i begränsande riktning.

Vid tillståndsprövning har sökanden att visa att de förpliktelser som följer av hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Som en del i tillståndsprövningen görs även en bedömning av hur skyddade arter påverkas av den planerade verksamheten mot bakgrund av relevanta bestämmelser i artskyddsförordningen. En del i prövningen blir då att med tillämpning av relevanta fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten. Verksamheten medför påverkan på bland annat kungsörn och bedömningen av lokaliseringens lämplighet i förhållande till det är central i bedömningen av om den aktuella verksamheten kan tillåtas.

Allmänt om kungsörnspopulationen, beteende och störningsrisker

Kungsörnen är rödlistad (NT, nära hotad) och upptagen i bilaga 1 till rådets direktiv om bevarande av vilda fåglar samt i artskyddsförordningens bilaga 1. I Vindvals rapport 6740 "Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss" som är en uppdaterad syntesrapport

från 2017 framkommer att kungsörn är en av de arter som är mest känslig för vindkraftverk. Av syntesrapporten framgår att den viktigaste åtgärden för att begränsa negativ påverkan på kungsörn är att undvika att bygga vindkraftverk på särskilt fågelrika platser, speciellt sådana som används under häckning, övervintring eller rastning under flyttningen. Av betydelse för bedömningen av påverkan på fågel är alltså den valda lokaliseringen. Genom att göra ordentliga undersökningar kan platser som riskerar att medföra hög dödlighet undvikas. Det enklaste sättet att minimera risken för att rovfåglar dödas är att undvika vindkraftverk nära boplatser eller områden med regelbundna koncentrationer av rovfåglar. Platsvalet har därmed stor betydelse för vilken påverkan en vindkraftsanläggning har på, i detta fall, kungsörn.

Av Länsstyrelsen Jämtlands län ”Strategi för kungsörn och vindkraft i Jämtlands län” från juni 2016 framgår bl.a. följande. Kungsörnar är som mest känsliga för störning vid boet mellan februari och juli. Störningar kan påverka såväl örnarnas beteende som produktivitet och kungsörnar använder ofta flera alternativa boplatser inom sitt revir. Avståndet mellan olika bon i ett revir kan variera stort liksom ur ofta alternativa bon nyttjas.

Av kungsörnsstrategin framgår även att landskapet i Jämtland erbjuder lämpliga miljöer för kungsörn och utgör en viktig del av den svenska populationens utbredningsområde.

I Naturhistoriska riksmuseets småskriftserie, ISSN: 0585-3249, benämnd ”Resultat från inventeringar av kungsörn i Sverige 2023” redovisas kungsörnsinventeringar såväl länsvis som nationellt. Antalet revir som var besatta i Sverige uppgick 2023 till 498,5 stycken och där 166 lyckade häckningar konstaterats. I Jämtland fanns samma år 34 besatta revir och där det konstaterades 14 lyckade häckningar. Under perioden 2006–2023 var det genomsnittliga antalet konstaterade lyckade häckningar 187 per år. Antalet lyckade häckningar har överskridit det nationella målet (150 lyckade häckningar) under 14 av de 18 senaste åren och det är 10 år sedan målet inte nåddes. De sex nordliga länen Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg och Dalarna hyser 85 % av de kända reviren. I södra Sverige återfinns den största delpopulationen på Gotland (80 revir). Utifrån vad som framgår i småskriftsserien så konstaterar miljöprövningsdelegationen att kungsörnspopulationen i Jämtlands län är viktig för att fortsatt nå det nationella målet.

Av Vindvals syntesrapport framgår att studier gjorts genom att följa kungsörn i norra Sverige. De örnar som studerats har ett kärnområde på mellan 1,3 och 3,1 kilometer. Kärnområde definieras som ett område där 50 % av aktiviteten har konstaterats. Ett kärnområde kan bestå av flera olika områden och behöver inte vara det närmaste området kring en

boplats. Av studierna framgår även att hemområden, sådana områden där 95 % av all aktivitet under häckningstiden skett, täcker ett område med mellan 3,1 och 5,6 kilometers radie från boplats. Medelvärdet för hur långt från boet både hanar och honor rör sig under häckningssäsongen uppgår till drygt nio kilometer. Enskilda individer har dock rört sig drygt 20 kilometer från boplatsen.

Era förslag på hänsyn och skyddsåtgärder

I er artskyddsutredning framgår att den södra delen av projektområdet med säkerhet ligger inom kungsörnsparrets hemområde. Ni har justerat era yrkanden och åtaganden så att vindkraftverk inte hamnar inom tre kilometer från boplatser. Ni har också angett att inga lämpliga branter eller områden med högre naturvärden finns inom sex kilometer från boplatserna och ni bedömer sammantaget att det inte finns något motiv för ytterligare skyddsåtgärder. Av utredningen framgår också att eftersom naturvärdesobjekt i hög grad lämnas intakta kommer även miljöer av potentiellt större värde för kungsörn att finnas kvar. Vindkraftsetableringen bedöms därför enligt er artskyddsutredning inte medföra någon påverkan på artens bevarandestatus.

Miljöprövningsdelegationens bedömning

Rekommendationerna i Vindvals syntesrapport är att det generellt bör finnas en skyddszon på två till tre kilometer kring boplatser, inklusive alternativbon, där inga vindkraftverk bör byggas. Därutöver bör man undvika att bygga vindkraftverk i vissa miljöer där örnarna spenderar mer tid inom ett större område kring boplatser. Avståndet från boplatser bör i sådana miljöer uppgå till ungefär sex kilometer. För att kunna bedöma vilken påverkan verksamheten kan få på kungsörn måste således hänsyn tas till var örnarnas boplatser är lokaliserade samt den samlade bilden av hur örnarna rör sig i området.

Mark- och miljööverdomstolen har slagit fast att vid bedömningen av om en plats är en lämplig lokalisering för vindkraft bör hänsyn tas till såväl kända häckningsplatser som till att dessa kan variera över tid, bland annat med hänsyn till örnarnas beteende att använda alternativa häckningsplatser. Därutöver har det betydelse för lokaliseringssprövningen om aktiviteten av örnar i området är dokumenterat hög (dom den 18 maj 2018 i mål nr M 4319-17).

Ansökt verksamhet kan antas undvika revirens kärnområden med 3 km skyddsavstånd mellan vindkraftverk och bon. Däremot ligger verksamhetsområdet centrerat mellan tre olika kungsörnsrevir. Inventeringarna visar att aktiviteten i området är relativt hög, även inom verksamhetsområdet.

Med hänsyn till vindkraftverkens läge i förhållande till häckningsplatser och den dokumenterade aktiviteten i området kan risken för kollision mellan örnar och vindkraftverken inte anses försumbar. Vid en helhetsbedömning av det som har framkommit i ärendet är det miljöprövningsdelegationens slutsats att den ansökta verksamheten inte kan tillåtas. Detta gäller även med beaktande av de skyddsåtgärder som ni har föreslagit.

Det är enligt miljöprövningsdelegationens bedömning inte heller möjligt att i detta fall vidta några andra rimliga skyddsåtgärder som gör att ansökt verksamhet inte kommer i konflikt med fridlysningsbestämmelserna. Frågan som återstår är därför om det är möjligt att medge dispens från fridlysningsbestämmelserna i enlighet med ert reservationsvisa yrkande.

Frågan om artskyddsdispens

En dispens enligt 14 § artskyddsförordningen får ges endast om det inte finns någon annan lämplig lösning, om dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde och om dispensen behövs, till exempel av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse. Samtliga förutsättningar måste alltså vara uppfyllda för att dispens ska kunna ges.

Upprätthållande av bevarandestatus

Enligt Naturhistoriska riksmuseets småskriftserie, *Resultat från inventeringar av kungsörn i Sverige 2023*, stod Jämtlands län för 8,4 procent av den totala produktionen ungar 2023. Totalt inventerades 99 revir. Aktuell vindkraftpark skulle påverka tre revir vilket är tre procent av de inventerade reviren i Jämtlands län.

De tre reviren som finns inom ett begränsat område utgör enligt miljöprövningsdelegationens bedömning en relativt stor andel av kungsörnsstammen i Jämtland, vilken i sig är betydelsefull för den nationella stammen. Miljöprövningsdelegationen bedömer därför att området är viktigt att skydda för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för kungsörn i dess naturliga utbredningsområde. Vindkraftparken omges av de tre reviren och utredningarna visar också att det är relativt många flygrörelser i det föreslagna projektområdet varför påverkan på dessa inte kan uteslutas och skulle innebära ett försvårande av att upprätthålla kungsörnens bevarandestatus i dess naturliga utbredningsområde.

Det saknas därmed möjlighet att bevilja dispens enligt 14 § artskyddsförordningen. Tillstånd till verksamheten kan därför inte meddelas och ansökan måste avslås i sin helhet. Eftersom verksamheten

inte bedöms tillåtlig med hänsyn till verksamhetens påverkan på kungsörn finns det inget skäl att ta ställning till andra delar av ansökan.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Miljöbalken

Hänsynsreglerna

2 kap. 3 §

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

2 kap. 6 §

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Vid tillståndsprövning enligt 9 kap. och prövning av verksamheter enligt 9 kap. 6, 6 a och 6 b §§ ska bestämmelserna i 3 och 4 kap. tillämpas endast i de fall som gäller ändrad användning av mark- eller vattenområden.

Ett tillstånd eller en dispens får inte ges i strid med en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (2010:900). Små avvikelser får dock göras, om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas.

Rimlighetsavvägning

2 kap. 7 §

Kraven i 2–5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Trots första stycket ska de krav ställas som behövs för att följa 5 kap. 4 och 5 §§.

Miljöbedömningar

6 kap. 42 §

Miljöprövningsdelegationen ska i samband med att tillståndsfrågan avgörs ta ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kapitlet så att den specifika miljöbedömningen kan slutföras.

Aktuella förordningar

Miljöbedömningsförordningen (2017:966)

Artskyddsförordningen (2007:845)

4 §

Det är förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningssperiod, om inte störningen saknar betydelse för att
a. bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
b. återupprätta populationen till den nivån.

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

14 §

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 4–5 och 7 §§ som avser länet eller en del av länet.

En dispens får ges endast om

1. det inte finns någon annan lämplig lösning,

2. dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och
3. dispensen behövs
 - a. för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,
 - b. för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,
 - c. av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,
 - d. för forsknings- eller utbildningsändamål,
 - e. för återinplantering eller återinförsel av arten,
 - f. för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för återinplantering eller återinförsel enligt e, eller
 - g. för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen Västernorrland. I beslutet har medverkat ordförande Ida Pontén och miljöszakunnig Frida Uebel. Ärendet har föredragits av miljöhandläggare Daniel Yngsell.

Beslutet har signerats digitalt och saknar därför underskrifter.

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Ni kan överklaga beslutet

Om ni inte är nöjda med miljöprövningsdelegationens beslut kan ni **skriftligen** överklaga beslutet till Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt. Ert överklagande måste komma in till länsstyrelsen **inom tre veckor från det att ni tog del av beslutet**.

Observera att ni ska skicka eller lämna in överklagandet till Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen Västernorrland, 871 86 Härnösand eller vasternorrland@lansstyrelsen.se. Det ska ni göra för att delegationen måste pröva om överklagandet kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare till mark- och miljödomstolen.

Överklagandet ska innehålla:

- vilket beslut som överklagas. Skriv beslutets datum och ärendets diarienummer.
- hur ni vill att beslutet ska ändras.
- varför ni anser att miljöprövningsdelegationens beslut är felaktigt.
- era kontaktuppgifter.

Behöver ni veta mer om hur ni ska göra för att överklaga kan ni ringa miljöprövningsdelegationen på telefonnummer 0611-34 90 00.